

Vzpouora v Íránu

Text o feministickém povstání a začátku konce
jednoho klerofašistického režimu

CrimethInc.

CrimethInc.

Vzpouora v Íránu

Text o feministickém povstání a začátku konce jednoho klerofašistického
režimu

28. 9. 2022

Získáno 4. 6. 2023 z

<https://www.afed.cz/text/7762/vzpouora-v-iranu>

Překlad: Anarchistická federace; zdroj originálu:

<https://cs.crimethinc.com/2022/09/28/revolt-in-iran-the-feminist-resur>

anarchistickaknihovna.org

28. 9. 2022

Dne 12. září 2022 smrtelně zranila policejní hlídka v Teheránu 22letou ženu; údajně na sobě neměla hidžáb v souladu s iránskou státní politikou. V reakci na to vyšli do ulic lidé po celém Íránu, kde se postavili policii a otevřeli prostor neomezené svobody. Mnohým obyvatelům Íránu se zdá, že to, čeho jsou svědky, je opravdový revoluční proces.

Ve spolupráci s antikapitalistickou a antiautoritářskou skupinou Collective 98, která se zaměřuje na boje v Íránu, se podařilo probrat situaci s iránskými a kurdskými feministkami. Collective 98 odvozuje svůj název od „Aban“ 98, povstání, které se rozšířilo po celém Íránu v listopadu 2019 (což je rok 1398 podle iránského kalendáře). V následujícím textu se zabývají historickým významem této vlny povstání a silami, které ji uvedly do pohybu.

Žena, jejíž smrt toto hnutí podnítila, je díky zpravodajství a hashtagům na sociálních sítích známá především jako Mahsa Amini. Ve skutečnosti je její kurdské jméno Jina; pod tímto jménem ji zná její rodina, přátelé i celý iránský Kurdistan. Kurdové v Íránu – jakožto etnická menšina – si často volí perské „druhé jméno“, aby zakryli svou kurdskou identitu. V kurdštině Jina znamená život, což je politický pojem, který se objevuje v hesle, jež kurdské ženy od roku 2013 zpopularizovaly v kurdských částech Turecka a Rojavy a které se stalo ústředním refrémem tohoto cyklu bojů: „Žena, život, svoboda“.

Od vzpoury v Íránu po protiválečné protesty v Rusku, od obrany Exarchie po studentské protesty proti netransparentní politice ve Spojených státech je odpor proti patriarchátu zásadní pro konfrontaci s kapitalismem a státem. Vítězství v Íránu by podnítilo řadu podobných bojů i jinde na světě.

„Začátek konce“ je výraz použitý v prohlášení, které 25. září 2022 vydali „Učitelé, kteří hledají spravedlnost“ k současnému cyklu bojů v Íránu, týden po vraždě Jiny Amini. Tato věta vystihuje očekávání tohoto historického okamžiku. Naznačuje, že lidé v ulicích, zejména ženy a etnické menšiny, vidí, že se blíží konec 44 let trvající islámské diktatury. Vstoupili do vysloveně revoluční fáze, v níž neexistuje jiné řešení než revoluce.

Povstání z prosince 2017 až ledna 2018 představovalo přelomový okamžik v dějinách Islámské republiky, kdy se miliony lidí po celé zemi ve více než 100 městech vzbouřily proti vládnoucí oligarchii a řekly „dost“ životu, v němž vládne bída, nejistota, diktatura, islamistická autokracie a autoritářské represe. Bylo to poprvé, kdy společnost, zejména levicovní stu-

Problém není jen v tom, jak svrhnout Islámskou republiku, ale jak bránit revoluci a její pokrokové síly po jejím svržení. Čím větší podpory se radikálními silám a progresivním prvkům dostane, tím snazší bude obrana revoluce proti reakčním silám. Islámská republika hraje klíčovou roli v globální akumulaci kapitálu (prostřednictvím dodávek surovin, jako je ropa a plyn) a také v geopolitických mocenských vztazích na Blízkém východě. Je zřejmé, že regionální a globální mocnosti udělají vše, co je v jejich silách, aby ovlivnily revoluční proces a jeho výsledek tak, aby odpovídal jejich vlastním ekonomickým a geopolitickým zájmům. Pouze se silnou mezinárodní solidaritou podporující nejradikálnější tendence v hnutí by se mohla budoucí revoluce udržet proti reakčním silám loajalismu, proti geopolitickým intervencím a proti násilnému začlenění do globálních okruhů akumulace.

Budoucnost je poznamenána nejistotou. Třídní boj zdola a proti všem formám nadvlády však zůstane důležitou materiální silou v průběhu dějin kapitalismu. Tím jsme si jisti.

dentí v Teheránu, vyjádřila nesouhlas systému jako celku: „Reformátoři, zastánci tvrdé linie, hra skončila!“

V posledních pěti letech byla celá země v plamenech. Dalo by se říci, že hoří z obou stran: mezi chronickými celonárodními nepokoji a organizovanými boji, do nichž se zapojují učitelé, studenti, zdravotní sestry, důchodci, dělníci a další vrstvy společnosti. Učitelé, abychom uvedli jeden příklad, zmobilizovali za posledních šest měsíců šest masových demonstrací a stávek, přičemž každá z nich se konala ve více než 100 městech. Vůdci a známí aktivisté tohoto hnutí byli zatčeni a nyní jsou ve vězení, ale učitelské hnutí pokračuje v mobilizaci.

Tyto dvě úrovně boje – spontánní masové povstání a organizovanější formy odporu – jsou vzájemně propojeny. Každý cyklus boje je intenzivnější a „bojovnější“ než ten předchozí a časově prodlevy mezi jednotlivými cykly se stále zkracují.

Nicméně Jinina smrt rozpoutala něco kvalitativně odlišného, co je třeba považovat za zlom v historickém období, které začalo povstáním v prosinci 2017 až lednu 2018.

Předchozí cyklus povstání byl vyvolán vysloveně ekonomickými intrikami (například trojnásobné zvýšení cen pohonných hmot v listopadu 2019) a namířen proti rozsáhlé bídě, kterou strukturálně vyvolal autoritářský neoliberalismus v posledních 30 letech. Hospodářská krize a extrémně tvrdá třídní diferenciacce v Íránu není pouhým důsledkem amerických sankcí – jak nás chtějí pseudoantiimperialisté přesvědčit – ani pouhým důsledkem strukturálních úprav, které po íránsko-irácké válce v 90. letech 20. století zavedl Mezinárodní měnový fond. Ačkoli se jedná o velmi důležité faktory, nevidíme sociální problémy pouze v abstraktních a „vnějších“ termínech, ale spíše jako výsledek hlubšího a dlouhodobějšího historického procesu, v němž vládnoucí oligarchie vyvlastnila mnoho obyvatel, učinila práci nejistou, komodifikovala různé oblasti sociální reprodukce a brutálně potlačila syndikáty, odbory a jakékoli jiné organizované formy politické aktivity.

Neměli bychom podceňovat katastrofální a destruktivní dopady sankcí USA a EU na každodenní život lidí, ani nechceme bagatelizovat význam předchozích dějin „semikolonialismu“ v Íránu. Nemůžeme zapomenout na účast britské Labouristické strany na převratu v roce 1953, který zosnovala CIA s cílem svrhnout demokraticky zvoleného premiéra Mohammada Mossadegha, jenž se zasazoval o znárodnění ropného průmyslu v Íránu. Právě takové imperialistické zásahy vytvořily společenské podmínky pro

vzestup islamistů, jako byl Chomejní, kteří se zmocnili pokrokové revoluce v roce 1979 a nastolili autokratickou diktaturu. Naše pozice je spíše politickou negací, která pracuje s logikou ani/ani a kritizuje Islámskou republiku a zároveň USA a jejich spojence. Tato dvojí negace má zásadní význam pro formování skutečné mezinárodní solidarity a pro věc internacionalismu jako takovou.

Nyní, navzdory všem cyklům bojů a formám politického organizování v posledních pěti letech, je toto kolo jiné, protože nepokoje zažehlo zabití Jiny Amini, ženy kurdské národnosti, kvůli povinnému hidžábu – strukturálnímu pilíři patriarchální nadvlády v Islámské republice od revoluce v roce 1979. Etnický a genderový rozměr této státní vraždy změnil politickou dynamiku v Íránu a dal podnět k bezprecedentnímu vývoji.

Zaprvé, skutečnost, že protesty začaly v Kurdistánu – v Saqezu, kde se Jina narodila a kde byla pohřbena –, hrála zásadní roli v tom, co se dělo poté. Kurdistán má v historii politických hnutí a sociálních bojů proti Islámské republice zvláštní postavení. Když po revoluci v roce 1979 řekla většina Peršanů v Íránu v referendu „ano“ vytvoření islámské republiky, Kurdistán řekl rozhodně „ne“. Chomejní vyhlásil Kurdistánu válku – přesněji řečeno „džahád“. Následoval ozbrojený boj mezi kurdským lidem (a kurdskými levicově orientovanými stranami) a Revolučními gardami (tj. islamistickými silami, které se chopily moci a unesly revoluci). Na stranu Kurdistánu se tehdy přidalo i mnoho nekurdských levičáků, protože Kurdistán považovali za „poslední baštu“, kterou je třeba bránit – sociální geografii, v níž zůstává možnost uskutečnit pokrokové a levicové ideály revoluce. I když byl Kurdistán po téměř deseti letech ozbrojeného boje a mnoha dalších formách politické organizace poražen, přesto nikdy nesklonil hlavu před Islámskou republikou.

Proto jedno z hesel, které se objevilo po zavraždění Jiny, znělo „Kurdistán, Kurdistán, hřbitov fašistů“. Bezprostředně po Jinině vraždě to byly kurdské ženy, které začaly provolávat „Jin, Jian, Azadī“ (Žena, život, svoboda), slavné heslo, které původně skandovaly kurdské ženy v Turecku a nedávno v Rojavě (severní a severovýchodní části Sýrie). V Íránu se toto heslo nyní rozšířilo mimo Kurdistán po celé zemi do té míry, že současné hnutí, které je skutečnou feministickou revolucí, je známé pod tímto názvem „Jin, Jian, Azadī“.

Mezi třemi výrazy sloganu má druhý z nich, Jian [Život], některé pozoruhodné rysy. Zatímco Jin [žena] odkazuje na osvobození pohlaví a Azadī na autonomii a samosprávu, Jian připomíná především jméno sym-

V posledních čtyřech dnech se objevilo mnoho výzev ke „generální stávce“ od pokrokových studentů a učitelů a také od některých anonymních bojovníků, kteří natočili agitační videa s použitím revolučních písní vytvořených po revoluci v roce 1979. Stávkou pohrozili také pracovníci ropného průmyslu, pokud bude Islámská republika pokračovat v potlačování protestů v ulicích. Pokud se tak stane, celá dynamika se změní.

Jisté je, že povstání potřebuje novou energii, událost, která mu umožní pokračovat, protože je velmi obtížné udržet takové povstání na každodenní bázi po dlouhou dobu. Obecněji řečeno, kromě okamžitých naléhavých potřeb současnosti závisí svržení Islámské republiky do značné míry na zásadních organizačních otázkách, které vyžadují nejen „kolektivní intelekt“, ale také čas na jeho praktické uplatnění prostřednictvím pokusů a omylů. Chybějícím článkem je organický vztah mezi spontánním masovým povstáním a dalšími organizovanými formami boje. To znamená, že každá strana tohoto vztahu se stává vnitřně organizovanější, a to prostřednictvím vytváření organizací na místní a celostátní úrovni a koordinovanějších akcí mezi odbory a syndikáty.

A co je nejdůležitější – a pro mezinárodní solidaritu zásadní –, je třeba podporovat radikální proudy v hnutí a kritizovat reakční prvky. Revoluce, o kterou společnost usiluje, není pouze politickou revolucí, v níž by autokratická islámská republika byla nahrazena jinou – řekněme demokratičtější a liberálnější – politickou formou. Je to také revoluce sociální, v níž se proměňují nejen individuální subjektivity lidí, ale také nejdůležitější společenské struktury. Korporátní média na Západě (např. BBC Persian a Iran International) i slavní aktivisté jako Masih Alínežád (kteří spolupracují s nejkonzervativnějšími silami ve Spojených státech, zastánci zákazu potratů a „změny režimu“ prostřednictvím vojenské intervence) se snaží podporovat reakční tendence uvnitř hnutí a redukovat celý problém na otázku „lidských práv“. Společenské vztahy, které vznikají ve strukturách kapitalistických společností, nesprávně prezentují jako vztahy pouze právní. Jejich manipulativní propaganda vykresluje reakční alternativu a vkládá do lidové představitivosti dávky „loajalismu“: politiku, jejímž cílem je oživit společensko-politický řád svržený revolucí z roku 1979.

Lidé v ulicích nejsou hloupí, tomuto vyprávění příliš nevěří. Je důležité, aby naši internacionalističtí přátelé po celém světě podporovali radikální směry a hesla hnutí a postavili se proti loajalistické diaspoře, která šíří nacionalismus tím, že na demonstrace vynáší vlajku Persie před revolucí z roku 1979.

Jiny rozšířilo po celé zemi; utlačované třídy dosud zuby nehty bojovaly proti represivním složkám režimu ve více než 80 městech po celé zemi.

Protože jsme vstoupili do vysloveně revoluční fáze, pouliční konflikty mezi protestujícími na jedné straně a policií a Basídž (miliční organizace Sboru islámských revolučních gard) na straně druhé se staly méně „jednostrannými“ než dříve. Lidé si uvědomili, že společenskou spoluprací, solidaritou a praxí mohou i oni vyčerpat represivní složky a nakonec je umlčet. Zejména mladí lidé se učí různým metodám sebeobrany, například výrobu „bodců“, které propíchnou pneumatiku policejní motorky a zabrání jí ve volném pohybu při provádění útoků. Nezávislí lékaři zveřejňují na internetu čísla svých mobilních telefonů, aby pomohli těm, kteří jsou při protestech zraněni, protože cesta do nemocnice je často nebezpečná. Ozývají se také výzvy k vytvoření „sousedské organizace“, místní struktury, která by spojovala ty, kdo žijí ve stejné oblasti.

Vzhledem k tomu, že ideologický aparát vlády se stal pro většinu společnosti nefunkčním, je hlavním prostředkem, jehož prostřednictvím se Islámská republika nadále reprodukuje, represivní aparát, který jen během tohoto povstání zabil již 80 lidí a zatkl tisíce demonstrantů. Nezapomínejme, že k tomu došlo během výpadku internetu, což je brutální metoda, kterou Islámská republika v minulosti opakovaně použila, zejména během listopadového povstání v roce 2019 – Abaan-e-Khoonin [Krvavý listopad] –, kdy „úřady na čtyři po sobě jdoucí dny zcela vypnuly internet a proměnily zemi ve velkou černou skříňku a beztrestně vraždily lidi“. Jina Amini také představuje a připomíná stovky mučedníků, kteří byli tehdy zavražděni. Ti, kdo podporují Islámskou republiku s odůvodněním, že je antiimperialistickou silou v globální geopolitice, pohodlně přehlížejí, že vraždí vlastní lidi na ulicích, nezákonně je vězní a mučí, aby z nich vynutila falešná přiznání.

Nyní, po deseti dnech, závisí vyhlídka tohoto cyklu spontánního masového povstání na organizovanějších formách odporu, zejména na stávce dělníků, učitelů a studentů. V Íránu, na rozdíl od nejvyspělejších kapitalistických společností, nejsou odbory a syndikáty integrovány do kapitalistického systému. Odbory nesměřují pouze k realizaci svých partikulárních požadavků, čímž brání vzniku radikálnějšího hnutí. Spíše usilují o zásadní transformace, které vládnoucí třídy považují za existenční hrozbu. To je důvod, proč jsou stovky členů odborů a syndikátů (učitelé, studenti, dělníci, aktivisté z řad důchodců) v současné době ve vězení, někteří z nich jsou mučeni.

bolické mučednice hnutí, Jiny Amini (protože v kurdštině Jina znamená také život). Na Jinin hrob její rodina napsala následující větu: „Drahá Jino, nejsi mrtvá, tvé jméno se stalo kodexem.“ Stala se univerzálním symbolem všech předchozích mučedníků, který označuje všechny ostatní Jiny, jejichž životy Islámská republika přímo i nepřímo ničí kvůli jejich pohlaví, třídě, sexualitě nebo ničení životního prostředí.

Toto hnutí má existenciální složku, která se projevuje i na Twitteru (s #Mahsa_Amini nebo #Jina_Amini) mezi iránskými uživateli, kteří vyprávějí, jak byly jejich životy a životy jejich přátel a rodin v uplynulých 44 letech promarněny – byli mučeni, vězněni mimosoudními způsoby i v exekutorních procesech, jejich životy byly promarněny mimo vězení v každodenním životě bez jakékoli možnosti realizace. Životy, které nežily, jak to vyjádřil německý filozof Theodor Adorno [Das Leben lebt nicht]. Přesto je toto melancholické vzpomínání na minulost orientováno na budoucnost, s touhou konečně skoncovat se zombií islámskou republikou, která vysává naše životní energie a životní procesy. Je tu budoucnost, kterou je třeba získat zpět, budoucnost, v níž nikdo nebude zabíjen kvůli svému pohlaví nebo vlasům, v níž nikdo nebude mučen a nikdo nebude trpět chudobou – beztřídní společnost, v níž vládne skutečná, a ne jen formální svoboda (i když ne všichni sdílají tento poslední cíl).

Co totiž znamená třídní boj, ne-li znovuzískání života v jeho celistvosti tím, že jej osvobodíme od způsobů, jimiž byl kolonizován kapitalistickou akumulací a všemi ostatními formami nadvlády, které ji udržují a zajišťují?

Strach postavit se zruďnému autoritářskému režimu, který nevykazuje žádné zásady, se změnil ve svůj opak: vztek, síla a solidarita. Od revoluce v roce 1979 nebyly utlačované třídy nikdy tak jednotné. Videá ukazující sesterství žen, které se sjednotily proti misogynním represivním složkám, přivedla mnohým husí kůži. Solidarita navázaná mezi takzvaným „centrem“ a „periferií“ napříč celou zemí i mezi tradičně zneprátenými etnickými menšinami (mezi Kurdy a Turky v provincii Západní Ázarbájdžán) nemá obdoby. Odvaha a odhodlání mladých lidí stavět barikády a bojovat holýma rukama nebo dlažebními kostkami proti policii jsou ohromující a obdivuhodné.

Ženy jako společenská třída nejvíce utlačovaná, ovládaná a vykořisťovaná stojí v čele přeměny strachu v hněv, podřízenosti v kolektivní subjektivitu, smrti v život. Protestující ženy si odvážně sundávají šátky, mávají jimi ve vzduchu a pálí je na hořících barikádách postavených coby

překážky policejnímu násilí. Není nic silnějšího než pálení šátků v Íránu: je to jako pálení hákového kříže za Hitlerova režimu ve 30. letech 20. století. Na rozdíl od zpráv západních korporátních médií se protesty v Íránu netýkají pouze „mravnostní policie“ – představují odmítnutí strukturálních sociálních, politických a právních vztahů, které systematicky reprodukuje kapitalistický patriarchy v kombinaci s islamistickými kodexy.

Hidžáb jako společenský vztah označuje soubor konstitutivních prvků islámské republiky. Zaprvé, při symbolickém pohledu představuje povinný hidžáb režim patriarchy jako celek. Povinná praxe zahalování těla ženám denně připomíná, že mají ve společnosti podřadné postavení, že jsou druhým pohlavím, že jejich těla strukturálně vlastní rodina, jejich bratři, otcové, mužští partneři a samozřejmě šéfové a stát. Zadruhé, hidžáb také reprezentuje náboženskou, autokratickou autoritu, která je schopna – nebo alespoň byla schopna – vnutit tělům ovládaných vrstev, zejména žen, islámský způsob oblékání. Ne hidžábu znamená radikální zpochybnění autority a legitimacy islámské republiky jako celku. Zatřetí, a to z mezinárodního hlediska, hidžáb jako „islámskou ctnost“ chápou vládnoucí třídy také jako nejdůležitějšího představitele „antiimperialismu“. Stejně jako Adolf Hitler systematicky používal hákový kříž, aby ideologicky vyjádřil „prosperitu“ a „blahobyť“ společnosti ovládané nacionálním socialismem, Islámská republika vnutila ženám hidžáb, aby vyvolala dojem, že íránská společnost je tvořena realizací islámských ctností a ideálů, a proto zásadně odporuje západnímu impériu a jeho morálním hodnotám a společenským normám. Hidžáb tak údajně představuje ideologickou a praktickou alternativu k impériu.

Bezprostředně po revoluci, 8. března 1979, pochodovaly v ulicích Teheránu desetitisíce žen proti zavedení povinného hidžábu a skandovaly „Buď šátek, nebo zranění hlavy“ a „Nedělaly jsme revoluci, abychom se vrátily zpět“ – odkazovaly tak na reakční aspekt povinného hidžábu, jehož cílem je „otočit“ kolo dějin. Islamistická média a Chomejní tehdy označili feministky a další ženy v ulicích za stoupenkyně imperialismu, které se hlásí k „západní kultuře“. Je tragické, že hlasy žen nikdo nevyslyšel a jejich varování nebral v potaz, dokonce ani levičáci, kteří – což je katastrofální – přisuzovali ontologickou prioritu boji proti imperialismu a všechny ostatní formy nadvlády relativizovali a bagatelizovali jako „druhotné“. Když dnes ženy na ulicích pálí šátky a celá společnost důrazně odmítá povinný hidžáb, otrásá to celou patriarchální a autokratickou autoritou v základech, spolu s pseudoantiimperialistickou legitimitou Is-

lámské republiky. To jsou pilře třídní vlády v Íránu a celé obyvatelstvo je odmítá. Islámská republika je v myslích obyvatel již mrtvá, nyní ji lidé musí zabít ve skutečnosti.

Aby bylo jasno: pálení šátků není pravicové gesto orientované na fašistickou islamofobii. Nikdo nepochybňuje ničí náboženství. Je to spíše gesto hlásající emancipaci od povinného hidžábu, který ovládá ženská těla. Hidžáb nemá nic společného s „ženskou kulturou“ na Blízkém východě, jak naznačují někteří postkoloniální myslitelé. V kontextu islámské republiky je hidžáb metodou třídní nadvlády, nedílnou součástí kapitalistického patriarchy, a musí být nekompromisně kritizován.

Kapitalismus jako historicky specifický společenský vztah má schopnost využívat „nekapitalistické“ společenské vztahy ve službách vlastní akumulace a reprodukce. Náboženství, stejně jako patriarchy, není věcí minulosti, není anachronickým pozůstatkem, který leží pod povrchem moderní společnosti bez sociální efektivity. V kapitalistické společnosti, jako je Írán, je třídní nadvláda jako celek zprostředkována a překódována prostřednictvím islámských kódů. Povinný hidžáb byl klíčovým prvkem patriarchy Islámské republiky, který marginalizoval ženy a systematicky kontroloval jejich těla. To také vedlo k rozdělení uvnitř dělnické třídy v širokém slova smyslu prostřednictvím genderové hierarchie a mezilidské nadvlády.

Pseudoantiimperialisté, kteří se domnívají, že lidé na ulici jsou pouhými loutkami Izraele, Saúdské Arábie a Spojených států, nejenže zbavují lidi typicky orientalistickým způsobem jejich dějinnosti a subjektivity tím, že předpokládají „abstraktní podstatu“ společnosti, jako je Írán – oni také reprodukuje reakční diskurz a praxi samotné Islámské republiky. Pochoopení této skutečnosti je zásadní pro mezinárodní solidaritu se ženami v Íránu a obecněji s utlačovanými třídami. Je zarážející, že i věřící muslimky, které nosí islámské šaty, jako je čádor, důrazně odmítly povinný hidžáb a podpořily toto hnutí v ulicích a na sociálních sítích.

S ženami v čele bojů, které odvážně bojují proti represivnímu státnímu aparátu, se Islámská republika nikdy nejevila tak slabá. Otázka není „co je třeba udělat“, ale jak to dokončit?

Kurdistán inicioval protesty a představil feministická a antiautoritářská hesla. To podnítilo studenty – sociální sektor, který je vždy v čele politických událostí – na univerzitách, zejména v Teheránu, aby organizovali protesty a rozšířili povstání prostřednictvím svých shromáždění a stávek vsedě. Stejně jako covid-19 se povstání během dvou dnů po smrti